

Годяк А. І., к.ю.н., доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін
юридичного факультету ЛьвДУВС

Проблеми відповідальності юридичних осіб за вчинення правопорушень у галузі ветеринарної медицини

У статті на підставі аналізу норм Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актів розглядаються проблеми відповідальності юридичних осіб за вчинення правопорушень у галузі ветеринарної медицини. Запропоновано внести зміни до чинного законодавства щодо регулювання такої відповідальності.

Ключові слова: юридична особа, правопорушення, ветеринарна медицина, адміністративна відповідальність.

В статье на основании анализа норм Кодекса Украины об административных правонарушениях и других нормативно-правовых актов рассматриваются проблемы ответственности юридических лиц за совершение правонарушений в области ветеринарной медицины. Предложено внести изменения в действующее законодательство по регулированию такой ответственности.

Ключевые слова: юридическое лицо, правонарушения, ветеринарная медицина, административная ответственность.

The article is based on an analysis of the Code of Ukraine on Administrative Offences and other legal acts of the problems liability of legal persons for offenses in the field of veterinary medicine. Proposed to amend the current legislation to regulate such responsibility.

Keywords: legal entity, offenses, veterinary medicine, administrative responsibility.

Постановка проблеми. 31 липня 2015 року під головуванням Міністра аграрної політики та продовольства України — заступника Голови Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Кабінеті Міністрів України відбулося засідання Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Кабінеті Міністрів України, на якому розглядалося питання здійснення контролю, керівництва та координації діяльності органів виконавчої влади, державних служб, підприємств, установ, організацій щодо недопущення поширення збудника африканської чуми свиней (АЧС) на території України [1]. За інформацією українського видання журналу Forbes, вже у цьому році прямі збитки агрокомбінату «Калита», що знаходиться в Київській області, внаслідок АЧС склали 170 млн. гривень. Це, зокрема, втрачене поголів'я (при АЧС усі тварини підлягають знищенню), запаси кормів і непридатна до подальшого використання техніка [2]. За таких умов особливої актуальності набуває питання щодо дотримання ветеринарних вимог та правил, а також відповідальності юридичних осіб за вчинення правопорушень у галузі ветеринарної медицини.

Аналіз досліджень даної проблеми. Особливості адміністративної відповідальності юридичних осіб неодноразово були предметом наукових досліджень таких учених як С. Гончарук, О. Зима, А. Іоффе, Д. Лук'янець, Є. Герасименко, І. Голосніченко, Ю. Колосніченко, М. Удот та інших науковців. Водночас, проблеми відповідальності юридичних осіб за вчинення правопорушень у галузі ветеринарної медицини є маловивченими та потребують додаткового дослідження.

Метою статті є дослідження проблем відповідальності юридичних осіб за вчинення

правопорушень у галузі ветеринарної медицини, а також обґрунтування необхідності внесення змін до чинного законодавства щодо регулювання такої відповідальності.

Виклад основних положень. Вчені підраховували, що умови життя людини (чистота навколишнього середовища, гігієнічні умови життя, праці й побуту, якість харчування та ін.) до 50 % визначають стан здоров'я людини, яке є найвищим природним благом кожного з нас. До третини (33%) на стан здоров'я впливають спадкові фактори і лише 8-12% – ефективна діяльність служби охорони здоров'я [3, 9]. Недарма ще древні римляни зауважували: «Natura sanat, medicus curat» – «Природа оздоровлює, лікар лікує».

Галуззю науки та практичних знань про фізіологію і хвороби тварин, їх профілактику, діагностику та лікування, визначення безпечності продуктів тваринного, а на агропродовольчих ринках – і рослинного походження; діяльністю, спрямованою на збереження здоров'я і продуктивності тварин, запобігання їхнім хворобам та на захист людей від зоонозів і пріонних хвороб, є ветеринарна медицина (стаття 1 Закону України «Про ветеринарну медицину» [4]). Саме від ефективної діяльності органів ветеринарної медицини в значній мірі залежить здоров'я населення і добробут країни. Однією з умов забезпечення такої діяльності є виявлення правопорушень в галузі ветеринарної медицини та притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності.

Дискусії щодо того, чи є юридичні особи суб'єктами адміністративної відповідальності, тривають вже давно. Причиною цього стало закріплення в Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [5] положення, що суб'єктами адміністративної відповідальності є лише фізичні особи. Так, ще в 1993 році Л. Коваль стверджував, що юридична особа не може бути суб'єктом адміністративної відповідальності, оскільки це не передбачено чинним КУпАП [6, 24]. Гончарук С. [7, 40], в свою чергу, відстоював протилежну позицію, мотивуючи це тим, що чинне законодавство, на відміну від норм КУпАП, передбачає притягнення до відповідальності не тільки фізичних, а й юридичних осіб.

Законодавчими актами, що передбачають адміністративну відповідальність юридичних осіб, є, наприклад, Закони України «Про пожежну безпеку» (стаття 35, втратив чинність 1 липня 2013 року на підставі Кодексу цивільного захисту України) [8] чи «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» (стаття 2) [9]. І хоча в текстах обох законів термін «адміністративна відповідальність» не міститься, однак з наступних причин можна стверджувати, що йдеться саме про неї. По-перше, в приписах містяться описи протиправних діянь, які можуть бути вчинені у різних сферах державного управління. По-друге, за вчинення правопорушення встановлено адміністративне стягнення (в нашому випадку це штраф, але застосовуються й інші види стягнень, від попередження аж до ліквідації юридичної особи). По-третє, в обох випадках рішення про накладення стягнення приймає орган виконавчої влади. По-четверте, рішення по справі приймається у спрощеному, характерному для адміністративного процесу порядку [10, с. 208]. Інтенсивний розвиток цього виду відповідальності розпочався після здобуття Україною незалежності і був зумовлений процесами зростання підприємництва та становлення ринкової економіки, які призвели до утворення значної кількості юридичних осіб, заснованих на приватній власності [10, с. 207]. Це спричинило прийняття Верховною Радою України, не чекаючи відповідного наукового обґрунтування, ряду законів, якими було фактично встановлено відповідальність юридичних осіб, яка за своєю природою не може вважатися не чим іншим, як адміністративною відповідальністю [11, с. 465]. Слід наголосити, що в статті 7 проекту Кодексу України про адміністративні проступки, який розміщений на офіційному сайті Верховної ради України та був зареєстрований ще в травні 2004 року, передбачено віднесення юридичних осіб до суб'єктів

адміністративного проступку, за вчинення якого передбачена адміністративна відповідальність (стаття 11 проекту) [12].

Вперше відповідальність юридичних осіб за вчинення правопорушень в галузі ветеринарної медицини була встановлена Законом України «Про відповідальність підприємств, установ, організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину» від 5 грудня 1996 року [13]. Закон визначав відповідальність підприємств, установ та організацій за правопорушення у галузі ветеринарної медицини і був спрямований на посилення державного ветеринарного контролю за ветеринарно-санітарною безпекою продуктів тваринництва, охороною довкілля, захист прав фізичних та юридичних осіб у сфері забезпечення ветеринарного та епізоотичного благополуччя.

Приймаючи цей Закон, законодавець передбачив у ньому лише чотири статті. В першій статті були викладені види правопорушень, за вчинення яких підприємства, установи та організації, незалежно від форм власності, діяльність яких пов'язана з вирощуванням та заготівлею тварин, виробництвом, переробкою, зберіганням, транспортуванням і реалізацією тварин, продуктів та сировини тваринного походження, з виробництвом та реалізацією засобів захисту тварин, здійсненням лабораторної діагностики та наданням ветеринарних послуг, могли бути притягнені до відповідальності. Зокрема, такі суб'єкти правопорушення несли відповідальність у вигляді штрафу за: порушення ветеринарних норм і правил, зоогігієнічних нормативів, крім тих, що передбачені цим Законом; порушення правил щодо карантину тварин або інших карантинних обмежень; переміщення через державний кордон без обов'язкового проведення ветеринарно-санітарної експертизи підконтрольних ветеринарному нагляду вантажів; реалізацію ввезених на територію України продуктів та сировини тваринного походження, кормів для тварин, які не пройшли в Україні ветеринарно-санітарної експертизи; реалізацію на території України засобів захисту тварин, засобів ветеринарної медицини, не зареєстрованих в Україні; ухилення від пред'явлення або непред'явлення тварин для проведення ветеринарного огляду, обов'язкових заходів (дослідження, щеплення, обробки) щодо профілактики тварин, а також незабезпечення надійної фіксації тварин для їх проведення; виготовлення харчових продуктів із сировини тваринного походження, забороненої для використання, у тому числі з м'яса з трупів тварин, уражених електричним струмом, отруєних хімікатами, утоплених, вимушено дорізаних, що не пройшли ветеринарно-санітарної експертизи; ухилення від обов'язків ветеринарно-санітарної експертизи продуктів (продукції) тваринного і рослинного походження; надання власниками торговельних об'єктів дозволу на реалізацію продуктів (продукції) тваринного і рослинного походження, що не пройшли ветеринарно-санітарної експертизи; реалізацію продуктів та сировини тваринного і рослинного походження у місцях, не відведених для цього або таких, що не пройшли ветеринарно-санітарної експертизи; ухилення від виконання або неналежне виконання приписів державних інспекторів ветеринарної медицини. Як бачимо, охоплено досить широкий спектр діянь та бездіяльності суб'єктів правопорушення, що, безумовно, було позитивним моментом у цьому Законі.

У другій статті зазначались органи, уповноважені розглядати справи про правопорушення у галузі ветеринарної медицини — це Державний департамент ветеринарної медицини Міністерства сільського господарства і продовольства України, управління державної ветеринарної медицини Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, районів міст. Недоліком цієї статті була відсутність регіональних служб державного ветеринарного контролю на державному кордоні і

транспорті в переліку органів, уповноважених розглядати такі справи (відповідно до статей 10, 22 Закону України «Про ветеринарну медицину», в редакції від 5 грудня 1996 року [14], регіональні служби державного ветеринарного контролю на державному кордоні і транспорті входили в систему державної ветеринарної медицини та були створені і діяли з метою запобігання занесенню в Україну особливо небезпечних (у тому числі карантинних) хвороб тварин, а також хвороб, спільних для тварин і людей).

У третій та четвертій статтях визначалась процедура винесення та оскарження рішень у справах про порушення законодавства про ветеринарну медицину.

Закон України «Про відповідальність підприємств, установ, організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину» втратив чинність з прийняттям 15 листопада 2001 року нової, третьої по рахунку, редакції Закону України «Про ветеринарну медицину» [15]. З цього моменту відповідальність юридичних осіб за вчинення правопорушень у галузі ветеринарної медицини була закріплена вже не в окремому Законі, а в одному з розділів Закону України «Про ветеринарну медицину».

Позитивним моментом внесених змін стало збільшення розміру санкцій за вчинення правопорушень в галузі ветеринарної медицини порівняно з Законом України «Про відповідальність підприємств, установ, організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину» від 5 грудня 1996 року. Наприклад, розмір штрафу за ухилення від обов'язкової ветеринарно-санітарної експертизи продукції тваринного та рослинного походження збільшений від трьох до ста неоподаткованих мінімумів доходів громадян; за ухилення від виконання або неналежне виконання приписів — від шести до двадцяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян. У ряді випадків було передбачено вилучення продукції, яка не відповідає ветеринарно-санітарним вимогам.

Однак, поряд з цим, залишався ще ряд суттєвих недоліків. Зокрема, враховуючи одномоментність та разовий характер штрафу, а також незначний (навіть при його збільшенні) розмір штрафу для більшості суб'єктів господарювання, законодавцю слід було б посилити відповідальність додатковим видом санкції у вигляді обмеження чи заборони певного виду діяльності такого суб'єкта в разі повторного вчинення правопорушення [16, с. 218].

Закон України «Про ветеринарну медицину» в редакції від 15 листопада 2001 року проіснував до 16 листопада 2006 року, коли було прийнято вже четверту по рахунку та останню на сьогодні редакцію даного Закону.

Відповідно до статті 104 Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про ветеринарну медицину» від 16 листопада 2006 року [17], за правопорушення в галузі ветеринарної медицини на фізичних, юридичних осіб та фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності, чия діяльність пов'язана з вирощуванням (розведенням) тварин, виробництвом та обігом об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, а також з наданням послуг лабораторної діагностики та веденням ветеринарної практики, накладається штраф відповідно до закону.

Якщо штрафні санкції на фізичних осіб за порушення законодавства в галузі ветеринарної медицини передбачені відповідними нормами КУпАП, то, на превеликий жаль, штрафні санкції, які б могли бути застосовані до юридичних осіб за вчинення таких правопорушень, в законодавстві відсутні. З листопада 2006 року по даний час в Україні відсутня відповідальність юридичних осіб за вчинення правопорушень в галузі ветеринарної медицини, що є неприпустимо з огляду на значне загострення епізоотичної ситуації в світі, в тому числі, і в самій Україні.

Вважаємо, що усунути дану проблему можна двома шляхами:

1. Прийняти Кодекс України про адміністративні проступки, в якому передбачити відповідальність юридичних осіб, у тому числі, за правопорушення в галузі ветеринарної медицини.

2. Прийняти Закон України «Про відповідальність підприємств, установ, організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину» (за аналогією з Законом від 5 грудня 1996 року), або доповнити Закон України «Про ветеринарну медицину» окремим розділом, в якому б містилися як норми матеріального права (склади правопорушень), види стягнень (основні та додаткові) та їх розміри, так і процесуальні норми (органи, які уповноважені розглядати справи про правопорушення, перелік посадових осіб, яким надано право накладати адміністративні стягнення, порядок виконання і оскарження юридичними особами рішень про притягнення до відповідальності).

Висновки. Законодавець в статті 104 Закону України «Про ветеринарну медицину», в редакції від 16 листопада 2006 року, закріпив положення про відповідальність юридичних осіб, чия діяльність пов'язана з вирощуванням (розведенням) тварин, виробництвом та обігом об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, а також з наданням послуг лабораторної діагностики та веденням ветеринарної практики, за правопорушення в галузі ветеринарної медицини. Штраф на таких осіб накладається відповідно до закону. Однак не прийняття до цього часу такого закону дозволяє стверджувати про відсутність відповідальності юридичних осіб за вчинення правопорушень в галузі ветеринарної медицини. Залишається лише сподіватися, що реформи, започатковані урядом, у тому числі в галузі ветеринарної медицини, призведуть до посилення контролю за діяльністю суб'єктів господарювання шляхом відповідальності останніх за правопорушення в цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Засідання Державної надзвичайної протиепізоотичної комісії при Кабінеті Міністрів України // Електронний ресурс. — Режим доступу. — <http://www.vet.gov.ua/node/4001>.
2. «Чорна смерть» для свинарів: що чекає на Україну після спалаху африканської чуми свиней // Електронний ресурс. — Режим доступу. — <http://forbes.ua/ua/business/1399494-chorna-smert-dlya-svinariv-shcho-chekae-na-ukrayinu-pislya-spalahu-afrikanskoyi-chumi-svinej>.
3. Гладун З.С. Державне управління в галузі охорони здоров'я / З.С. Гладун. — Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. — 312 с.
4. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25 червня 1992 року № 2498-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 36. — Ст. 531.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Електронний ресурс. — Режим доступу. — <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
6. Коваль Л.В. Яким бути Адміністративному кодексу України / Л.В. Коваль // Право України. — 1993. — № 3.
7. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України : навч. посіб. / С.Т. Гончарук. — К., 1995. — 67 с.
8. Про пожежну безпеку : Закон України від 17 грудня 1993 року № 3745-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 5. — Ст. 21.
9. Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування : Закон України від 14 жовтня 1994 року № 208/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 46. — Ст. 411.
10. Битяк Ю.П. Адміністративне право : підруч. / Ю.П. Битяк (кер. авт. кол.), В.М. Гаращук, В.В. Богущкий та ін. — 2-ге вид., переробл. та допов. — Х.: Право, 2013. — 656 с.
11. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у двох томах : Том

1. Загальна частина / Ред. колегія : В.Б. Авер'янов (голова). — К.: Юридична думка, 2004. — 584 с.
12. Проект Кодексу України про адміністративні проступки від 26 травня 2004 року № 5558 // Електронний ресурс. — Режим доступу. — http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5558&skl=5.
13. Про відповідальність підприємств, установ, організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину : Закон України від 5 грудня 1996 року № 568/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 7. — Ст. 58.
14. Про внесення змін до Закону України «Про ветеринарну медицину» : Закон України від 5 грудня 1996 року № 566/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 7. — Ст. 56.
15. Про внесення змін до Закону України «Про ветеринарну медицину» : Закон України від 15 листопада 2001 року № 2775-III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 8. — Ст. 62.
16. Годяк А.І. Відповідальність фізичних та юридичних осіб за вчинення правопорушень у галузі ветеринарної медицини / А.І. Годяк // Вісник Львівського державного університету. Серія юридична. — 2004. — Випуск 40. — С. 212 — 221.
17. Про внесення змін до Закону України «Про ветеринарну медицину» : Закон України від 16 листопада 2006 року № 361-V // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — № 5. — Ст. 53.

УДК 342.9

Кононенко О. М., здобувач кафедри адміністративного права Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого

Про правову природу процесуальної активності суду в адміністративному судочинстві

У статті з'ясується проблема процесуальної активності суду в адміністративному судочинстві. Зазначається, що пошук та встановлення балансу публічних та приватних інтересів є одним із завдань суду в адміністративному судочинстві. При відправленні правосуддя суд одночасно наділяється не тільки обов'язками перед приватними особами, а й обов'язками перед державою і суспільством. Активні повноваження суду в адміністративному судочинстві спрямовані за забезпечення всебічного та повного дослідження обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. У разі якщо суд не виконує свого обов'язку щодо офіційного з'ясування обставин, це призводить до винесення необґрунтованих рішень.

Ключові слова: адміністративне судочинство, процесуальна активність суду, принципи адміністративного судочинства, принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі.

В статье выясняется проблема процессуальной активности суда в административном судопроизводстве. Отмечается, что поиск и установление баланса публичных и частных интересов является одной из задач суда в административном судопроизводстве. При отправлении правосудия суд одновременно наделяется не только обязанностями перед частными лицами, но и обязанностями перед государством и обществом. Активные полномочия суда в административном судопроизводстве направлены по обеспечению всестороннего и полного исследования обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела. В случае если суд не выполняет своего долга относительно официального выяснения обстоятельств, это приводит к вынесению необоснованных решений.

Ключевые слова: административное судопроизводство, процессуальная активность суда, принципы административного судопроизводства, принцип официального выяснения всех обстоятельств по делу.

The article revealed the problem of procedural activity of the court in the administrative proceedings. It is reported